

משנה - קידושין - עיקר תוי"ט

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#)

פרק א - משנה א

[א] נקנית. לבעלה להצריכה ממנו גט. הר"ן: **[ב]** ואפתי קשאי דלתני מתקדשת. ומתרץ בגמרא משום דקא בעי למתני כסף, דילפינן קיחה קיחה, וקיחה אקרי קנן דכתיב השדה אשר קנה אברהם. ועין תוספות יום טוב: **[ג]** בשלש כו'. מנינא למעוטי חליפין. דלא תימא הואיל וגמרינן משדה עפרון, מה התם בחליפין אף כאן בחליפין, קא משמע לן דלא, דאשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה, וחליפין אפלו בפחות משוה פרוטה. ולא דבר הכתוב בקיחה דאשה אלא בקנן דמים. גמרא: **[ד]** וקונה. להיות ברשותה להנשא לאחר. רש"י: **[ה]** בשתי. מנינא למעוטי חליצה דלא תיתי מקל וחמר מיבמה שאינה יוצאה בגט כו', תלמוד לומר כו'. גמרא: **[ו]** בכסף. וצריך שיהיה לשם קדושין ולפני עדים. ותימה על הר"ב והרמב"ם שלא פרשו. ועין תוספות יום טוב: **[ז]** איברא דבגמרא הכי איתא, אבל הר"ב מסיים ונתנו לה, משום דהוא הדין במתקדשת שלא על ידי אביה אירי. ועין תוספות יום טוב: **[ח]** ולא דוקא, אלא נתיחד עמה: **[ט]** בדינר. טעמייהו דבית שמאי שלא יהו בנות ישראל כהפקר. גמרא. ומצאנו שעור דינר שהוא שעור חשוב: **[י]** ובשוה. והטעם דכיון שהיא מתרצית בדבר וניחא לה בשוה כסף ככסף דמי, ואין צריך קרא לרבויי. הר"ן: **[יא]** וכמה כו'. הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר היו יודעים כמה היה כו'. ועוד דדברי בית הלל דקימא לן כותיה איבעי ליה לפרושי טפי. תוספות: **[יב]** האיטלקי. היא איטליא של יון. הר"ב: **[יג]** בגט כו'. בגמרא ילפינן להו מקראי: **[יד]** כדיליף לה בגמרא מקראי: **[טו]** בחליצה. יליף ליה בגמרא מקרא: **[טז]** ובמיתת כו'. קל וחמר, ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה, יבמה שהיא בלאו לא כל שכן. גמרא: כו'.

פרק א - משנה ב

[יז] בכסף. ולא פרשה משנתנו זו בכמה. והרמב"ם כתב באמה, ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראויים לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא. ומצאתי לו ראיה כו', ובעבד עברי לא כתב כן. וכתב הכסף משנה משמע דדינו בפרוטה, וקשה דהא אתקש לעבריה: **[יח]** וכן כתב הרמב"ם. ובגמרא, אשפחן עבד עברי הנמכר לנכרי כו', נמכר לישראל מנלן. אמר קרא והפדה, מלמד שפוגענות פדיונה ויוצאה. ופרש רש"י אלמא בכסף נקנה, דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעא. והקש עברי

לְעִבְרִיָּהּ. אֲשַׁכַּחַן מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין הוֹאִיל וְנִמְכָּר בְּעַל כְּרָחוּ, מוֹכֵר עֲצָמוֹ מִנְלוֹ, יְלִיף שְׂכִיר שְׂכִיר. וּפְרַשׁ רַשׁ"י נֶאֱמַר בְּמוֹכֵר עֲצָמוֹ כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ, וְנֶאֱמַר בְּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין כִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר: **[יט]** כְּלוֹמַר קִיַּחַת קִדּוּשֵׁינוּ. וּלְפִי זֶה שְׁטָר דְּאָמְרָה נִמִּי הַקּוֹנֶה כּוֹתֵב בְּתֵד קְנוּיָה לִי. וּבִגְמָרָא פְּלִיגֵי בָּהּ. וְהִרְמַב"ם פּוֹסֵק כְּמֵאן דְּאָמַר דְּכּוֹתֵב בְּתֵי קְנוּיָה לְדָ: **[כ]** וְהָד קָרָא בְּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין כְּתִיב, אֲבָל בְּמוֹכֵר עֲצָמוֹ דִּינוֹ שְׂמוֹכֵר עֲצָמוֹ אֶפְלוּ לְעִשְׂרִים שָׁנָה, וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל אֶפְלוּ אַחַר שָׁנָה אַחַת יוֹצֵא, שְׁנֶאֱמַר עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ. וְנִרְאֶה לִי דְהוֹאִיל וּמְכָל מְקוֹם יוֹצֵא בְּשָׁנִים שְׂקֻצָב בְּמְכִירָתוֹ, שְׁפִיר תְּנִי סֵתָם דְּעֵבֵד עֲבָרֵי יוֹצֵא בְּשָׁנִים, וְאֵלָּא מִיָּהָא הָא כְּדֵאִיתָא וְהָא כְּדֵאִיתָא: **[כא]** וּבִיּוֹבֵל. בְּגְמָרָא יְלִיף לְהוּ מְקָרָא: **[כב]** וּבִגְרֵעוֹן כְּסָף. תְּנָא וְקוֹנֶה אֶת עֲצָמוֹ בְּכֶסֶף וּבְשׂוּהָ כְּסָף. וְיְלִיף לִיה מְקָרָא כּו'. וְדַע דְּבִבְרִיתָא תְּנִי וּבְשִׁטָּר, כְּלוֹמַר שְׁטָר שְׁחָרוּר. וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּתֵנָא דְּמִתְנִיתִין לֹא חֲשִׁיב אֶלָּא יִצְיָאוֹת שְׁהֵם בְּעַל כְּרָחוּ שֶׁל הָאָדוֹן. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כג]** מִהֲקִישָׁא דְּעֲבָרֵי וְעִבְרִיָּהּ. הִרְמַב"ם: **[כד]** וְכִיוֹן דֵּאִיתָא נִמִּי בְּאִישׁ לֹא קִתְנִי. גְּמָרָא:

פרק א - משנה ג

[כה] בְּכֶסֶף כּו'. בְּגְמָרָא דְּהוּא הִדִּין בְּחִלְפִינוּ וּבְמִשְׁיכָה, וּמְלֵתָא דֵּאִיתָא בְּמִטְלִטְלִי לֹא קִתְנִי: **[כו]** וְהָאִי קָרָא בְּפִרְשֵׁת בְּהַר כְּתִיב: **[כז]** בְּכֶסֶף. וּבִיּוֹבֵל לֹא. וְאִף עַל גַּב דְּאִתְקִישׁ לְקַרְקְעוֹת לְשִׁדָּה אַחְזָה, וּשְׂדֵה אַחְזָה יוֹצֵאת בִּיּוֹבֵל כְּמִפְרָשׁ בְּכֶתוּב, בְּעֵבֵד כְּתִיב לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ, כְּדֵאִיתָא בְּגְמָרָא:

[כח] וּבְשִׁטָּר. דְּגִמְרָא לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה: **[כט]** וּלְפִי זֶה כָּל שְׁפָן עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. וְאִם תֵּאֲמַר לִיעֲרַבְיָנָהּ וְלִתְנִי בְּכֶסֶף וּבְשִׁטָּר בֵּין עַל יְדֵי עֲצָמוֹ בֵּין עַל יְדֵי אַחֲרִים. בְּגְמָרָא מִשְׁנִינֵן דְּהָד בְּבֵא וּבְשִׁטָּר כּו' לֹא חֲכָמִים אָמְרֵי לָהּ אֵלָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא, וְשֵׁלֶשׁ מַחֲלָקוֹת בְּדָבָר. וּפְרַשׁ רַשׁ"י הֵכִי קֵאָמְרֵי לִיה רַבֵּן לְרַבִּי מֵאִיר, אִף בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, דִּישׁ קִנְיֹן, וְכָל שְׁפָן עַל יְדֵי אַחֲרִים דְּזִכּוֹת הוּא לוֹ, וְכָל שְׁפָן שְׁטָר דְּזִכּוֹת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר בְּשִׁטָּר עַל יְדֵי אַחֲרִים, וְהֵכִי קֵאָמַר, אִף בְּשִׁטָּר, וְכָל שְׁפָן בְּכֶסֶף, דְּעַל יְדֵי אַחֲרִים דּוֹקָא: **[ל]** יְלִיף לִיה בְּגְמָרָא מְכָלֵל וּפְרָט וּכְלָל: **[לא]** יְלִיף לָהּ שְׁלוּחַ שְׁלוּחַ מֵאִשָּׁה: **[לב]** שְׁמַעִינֵן מִנָּה דְּסִבְרַת הַר"ב דְּהִלְכָה כִּי אָמַר עַל מְנַת שְׂאִין לְרַבּוֹ רְשׁוּת בּוֹ מִהֵנִי וְלֹא קִנְיָה רַבּוֹ, וְאִם כּוֹן כָּל שְׁפָן אִשָּׁה שְׂאִם אָמְרוּ לָהּ כּוֹן שְׂלֵא קִנְיָה בְּעָלָהּ. שְׁהָרֵי הָעֵבֵד גּוֹפּוֹ קְנוּי לְרַבּוֹ וְלֹא כּוֹן הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק א - משנה ד

לג לאו דוקא, דאין צריך שימסרנה מיד ליד. אלא כל שאחזה במצותו סגי. הר"ן: **לד** בהגבהה. שלשה טפחים, דנפקא ליה מתורת לבוד. רש"י. ולא דמי לערוב דמשנה ו' פרק ז' דערובין דהגבהה טפח סגי לזכות בו. דשאני שתופי מבואות דרבנן לא הצריכו קניה כל כך. ורבנו תם מפרש דכל הגבהה בטפח קני: **לה** משמע דבמסירה לא. שמע מנה דמשיכה עדיפא ממסירה: **לו** טעמא דמלתא, משום דמשיכה הינו שמושך הדבר לרשותו, ואלו רשות הרבים לאו רשותו הוא, שהרי אין לו רשות להביא שם פליו. ואף דבכלל משיכה מסירה, שהרי אין צריך מיד ליד (ומשיכה צריכה נמי להיות במצות המוכר, אי נמי בפניו, וכו' דין המסירה). וכיון שהמסירה קונה ברשות הרבים איך אפשר שהמשיכה לא תקנה. לאו קשיא היא, דכיון שמשך גלי דעתיה דלא ניחא ליה דלקני במסירה אלא במשיכה, ומשיכה ברשות הרבים לאו מידי היא. והא דמסירה לא קני בסמטא ובחצר של שניהם, משום דאפשר במשיכה, אי נמי כו'. ועין תוספות יום טוב: **לז** הינו כשהכניסה שלא ברשות בעל החצר. דאם לא כן הוי חצר שלו או של שניהם. הפגיד: **לח** מסיים הרמב"ם ואפלו שאנו אומרים בו דנקנה במשיכה. ומכל מקום יצא מן הכלל בהמה דקה, משום דמסרכא. ועין תוספות יום טוב: **לט** לא ידעתי טעם הדבר, דודאי דמשיכה דעדיפא ממסירה כמו שפיתבתי מהני בדבר הנקנה במסירה דגריעה מנה:

פרק א - משנה ה

מ וכלומר שחוזר לאחור. ולשון הערוך ואחריתך תאכל באש (יחזקאל כג), תרגום ושפר ארעך תתוקד בנורא: **מא** בכסף. בשנה פרוטה. דבפחות משנה פרוטה לא מקרי כסף. בית יוסף: **מב** ואימא עד דאיכא שטר, דכתיב וכתוב בספר וחתום. אי כתיב יקנו לבסוף, כדקאמרת, השתא דכתיב יקנו מעקרא, כסף קני, שטר ראיה בעלמא הוא. גמרא: **מג** כיון שרגילים בהכי לא סמכה דעתיה דלוקח עד דנקיט שטר א ועקר דעתו לקנות על השטר הוא. רש"י. ובכל שטר עסקינו, ואפלו בשטר הודאה (כלומר שטר ראיה. בית דוד). ומיהו כשרגילין בשטר קנין תולה קנייתו בשטר ואינו קונה משעת נתינת הכסף. וכשרגילין בשטר ראיה, כשנכתב השטר קנה למפרע משעת נתינת הכסף. הר"ן. ועין תוספות יום טוב: **מד** או או קאמר. ומשפחת ליה דקניה, במוכר שדהו מפני רעתה, כדמפרש ואזיל:

[מה] דלא גמר מוכר ומקנה עד שמקבל דמים, ואף על גב דקביל דמים בעי שטרא כדלעיל. רש"י: **[מו]** דניחא ליה דלקני ליה שטרא ללוקח פי היכי דלא מצי למהדר ביה. רש"י: **[מז]** וכן כתב הרמב"ם. ותימה דהא אמרו לעיל דהאי קרא לשטר ראיה בעלמא הוא. ובגמרא, אלא מהכא ואקח את ספר המקנה, פרש רש"י אלמא יש קנין אף בספר לבדו: **[מח]** ושיר קנין חליפין: **[מט]** במשיכה. לא אתא למעוטי אלא קנינין דנכסים שיש להן אחריות, דהינו כסף שטר וחזקה. אבל אין הכי נמי דנקנין במסירה והגבהה. ונקט משיכה משום דרב קניית מטלטלין במשיכה כו'. הר"ן. ועין תוספות יום טוב: **[נ]** וכן כתב הרמב"ם. ותימה דבמשנה ב' פרק ד' דבבא מציעא מפרש דבר תורה מעות קונות וחכמים תקנו משיכה כו', ובגמרא סתמא דתלמודא קאמר דכתיב קנה מיד כו', והדר אמרינן ולרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות מאי איכא למימר, תנא תקנתא דרבנן קתני: **[נא]** עם. מסקינן בגמרא דלא בעינן צבורין ומנחין בפרקע: **[נב]** וזוקקין. גוררין. הר"ב פרק ו' דשבועות משנה ג':

פרק א - משנה ו

[נג] ואף על גב דסוטה אסורא, ילפינן מנה לממונא, ובקל וחמר, ומה סוטה שלא נתנה להתבע בעד אחד מגלגליו, ממון שנתן להתבע בעד אחד (להשביעו) אינו דין שמגלגליו. גמרא: **[נד]** כדכתיב שלף איש נעלו [רות ד]: **[נה]** שהמלך פוסלה לפעמים וגוזר לצור צורה אחרת, הלכך הוי ליה כדבר שאינו מסים ושלם, דממעטינן דבר שאינו מסים מדכתיב נעל. רש"י. וטעם דבפרות לא, מדכתיב נעלו, נעל אין מידי אחרינא לא. גמרא. וקשה דלמאן דאמר אין קונין בפרות לא קימא הך אוקימתא דכל הנשום דהינו כל מטלטלין שכתב הר"ב ברישא. ומוקמינן שנתחייב לו דמי שור ואחר כך קונה אצלו פרה באותן הדמים, ומשום דלא שכיח לא תקנו בו רבנן שלא יהיו מעות קונות כו'. והרמב"ם מפרש כל הנשום כו' כגון שיאמר אלו בהמות או זו השדה שוים כך וכך לטרין פלפלין, לפיכך כשהחליף הפלפלים עם הבהמה כו' (כינון שמשך זה נתחייב כו') ולא יתקיים הקנין, לא בפרות ולא במטבע. ולא קשה מידי, לפי דלדבריו הראשונים אין הקנין כמו קנין סוודר שבו אמרו אין קונין בפרות דאמעטו מנעל, אבל דבריו הראשונים בתורת שווי דמים הן וסבירא ליה דבכהאי גוונא כלי עלמא סבירא להו דקונין זה את זה. ומה שכתב הר"ב הואיל ולא שקל כו', כן כתב הרמב"ם. וקשה, דהא אפשר דאף על פי כן דעתו אצורה. ובגמרא אמרו משום דלא שכיח כו'. ולי נראה שלשון הר"ב מסרס, שמה שכתב וכל וכו' עד בחליפין, צריך לומר אחר ולא מנה. ועין תוספות יום טוב: **[נו]** בכסף. בגמרא יליף ליה: **[נז]** וחזקה לאו דוקא. והוא הדין משיכה לאו דוקא: **[נח]** משמע דבמקח וממכר לא משפחת לה. ומשנה ב' פרק ח'

דַּעֲרָכֶיךָ, מִדְּבָרֵיהֶם הִיא. הַמְּגִיד. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק א - משנה ז

[נט] וְעַקֵּם הַתְּנָא לְשׁוֹנוֹ לּוֹמֵר דְּמַצּוֹת הֵבֵן הֵם, שְׂאֵם לֹא עֲשָׂאן לּוֹ אָבִיו חַיִּב הוּא בְּעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹתָן כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא. וּבְסִיפָא אֲגַב רִישָׁא נֶקֶט הָאִי לִישָׁנָא: **[ס]** כְּלָהוּ יִלְפִינָן לְהוּ בְּגִמְרָא מְקַרְאִי. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **[סא]** חֵינִיתִיה הוּא, שְׂמָא יִפְרֵשׁ בְּסַפִּינָה וְתִטְבַּע וְיִסְתַּכֵּן אִם אֵינּוּ יוֹדַע לְשׁוֹט: **[סב]** כְּלָלִים הֵם וְלִדְגָמָא נִקְטִינְהוּ, כְּמוֹ שֶׁכֶּתֵב הֶרְמֵבִ"ם: **[סג]** אִם הָיָה חוֹלֵק עִם אַחֵר בְּדַבַּר הַלְכָה לֹא יֹאמֵר נִרְאִים לִי דְּבָרֵי פְלוֹנִי. רִשְׁיִי. וְהֶרְמֵ"ה כְּתַב, זֶה אֵין צָרִיךְ, דְּהֵינּוּ סוֹתֵר אֶת דְּבָרֵיו, אֶלָּא אֶפְלוּ נִרְאִין לּוֹ דְּבָרֵי אָבִיו אֵין לּוֹ לּוֹמֵר נִרְאִין דְּבָרֵי אָבִיא, שְׁנִרְאָה כְּמַכְרִיעַ דְּבָרֵי אָבִיו, אֶלָּא אִם יֵשׁ לּוֹ תְּשׁוּבָה לְהִשְׁיב עַל הַחוּלְקִים יִשְׁיב. טוֹר: **[סד]** חַיִּבִין. דְּכִתִּיב תִּירָאוּ. וּמָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר אִישׁ, שְׂהוּא סַפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת (שְׂאֵין מוֹחָה בְּיָדוֹ). אֲשֶׁה רְשׁוֹת אַחֲרִים (בַּעֲלָה. רִשְׁיִי) עָלֶיהָ. גְּמָרָא: **[סה]** וְאִף דְּבִירוֹשׁ לְמִי אֲמַרִינָן כְּסוֹת יוֹם שְׁלִבְשָׁה בְּלִילָה חֵיבַת בְּצִיצִית, אֶפְלוּ הֵכִי כִּינָן שְׁחִיבוּ תְלוּי בְּמָה שְׁהַזְמֵן גְּרַם לְבִישָׁתוֹ בְּיוֹם, יֵשׁ לָהּ לִיחְשֵׁב זְמַן גְּרָמָה, שְׁזַמֵּן לְבִישָׁתָה גּוֹרַם הַחִיּוּב. תּוֹסֵפוֹת: **[סו]** פְּטוּרוֹת. מָה תִּפְלִין נְשִׁים פְּטוּרוֹת, אִף כָּל מַצּוֹת עֲשֵׂה שְׁהַזְמֵן גְּרָמָה נְשִׁים פְּטוּרוֹת. גְּמָרָא: **[סז]** אִף עַל גַּב דְּאִית בֵּיהּ לָאוּ, וְלֹא תְשִׁים דְּמִים, וְאִם כֵּן תִּפּוֹק לִיהּ דְּנְשִׁים חַיְבוֹת מְשׁוּם הַלָּאוּ, מְסִיק הֶר"ן, דְּלָאוּ וְעֲשֵׂה אֵינָן בָּאִין כְּאֶחָד, דְּלֹא תְשִׁים דְּמִים, הֵהוּא כְּשִׁבְנָה עַל מְנַת שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת, וְאִף עַל פִּי כֵּן מְחַיֵּב אַחֵר כְּדֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה מְשׁוּם הָעֲשֵׂה: **[סח]** נְמוּי לָאוּ דְלֹא תוֹכַל לְהַתְעַלֵּם כְּשִׁנְטָלָה עַל מְנַת שְׁלֹא לְהַחֲזִירָה עֵבֵר הַלָּאוּ, וּמְכַל מְקוֹם מְחַיֵּב לְקִים הָעֲשֵׂה דְהִשְׁב תְּשִׁיבִים: **[סט]** אִם נְטָלָה עַל מְנַת שְׁלֹא לְשַׁלְחָה עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תִקַּח הָאִם, וְאַחֵר כְּדֹ חַיִּב בְּעֲשֵׂה. דְשַׁלַּח לְרַבְּנָן לָאוּ מַעֲקָרָא מְשֻׁמַּע. הֶר"ן: **[ע]** וּמָה שְׂאֵמֵר כָּל, אֲמַנְס רְצוֹנוֹ לּוֹמֵר הֶרְמֵבִ"ם: **[עא]** דְּזַמֵּן גְּרַם וְנְשִׁים חַיְבוֹת, כְּדֹאִיתָא בְּפִסְחִים דְּף מ"ג. וְשִׁמְחָה בְּמוֹעֲדִים דְּכִתִּיב וְשִׁמְחָתָ בְּחֻגְדָּא אֶתָּה וּבְנֶדָּ וּבְתַדָּ [דְּבָרִים טז]. רִשְׁיִי: **[עב]** כְּדִכְתִּיב הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים [שֵׁם לֹא]: **[עג]** כְּתַנָּא קָמָא דְסוּף פְּרָק ו' דִּיבְמוֹת, דְּהִלְכְתָא כְּוֹתִיָּה: **[עד]** בְּגִמְרָא יִלְפִינָן לָהּ: **[עה]** וְלֹאוּיִן עֲנָשִׁי מְלֻקוֹת הֵן. וּבְגִמְרָא, אִי מְהַכָּא אֵימָא דְּוָקָא מְשׁוּם כְּפָרָה חֵס רְחֻמָּנָא עָלָה. פְּרָשׁוּ הַתּוֹסֵפוֹת כְּגוֹן עֲרִיוֹת דְּכִתִּיב בְּנְשִׁים עֲנָשִׁין כְּתַב רְחֻמָּנָא אֲשֶׁר תְּשִׁים לְפָנֵיהֶם, הַשְׁוֶה כּוֹי לְכָל דֵּינִים. וְאִי מְהָא הָוָה אֲמִינָא מְשׁוּם דְּחִיוֹתָהּ הִיא, דְּאִי אֵין עָלֶיהָ דִּין הַכָּל גּוֹזְלִים אוֹתָהּ וְהִיא גּוֹזֶלֶת אַחֲרִים וְהַכָּל בְּדִלִין הִימְנָה, כְּתַב רְחֻמָּנָא וְהִמִּית אִישׁ אוֹ אֲשֶׁה בְשׁוֹר הַמוֹעֵד שְׁהַרְג, הַשְׁוֶה כּוֹי. וְאִי מְהָא מְשׁוּם דְּאֵיכָּא אָבוּד נְשָׁמָה חֵס רְחֻמָּנָא, אֲבָל הֶנְדָּ תִרְתִּי אֵימָא לֹא, צָרִיכָא: **[עו]** אֶפְלוּ הָעֲלֵתָה זָקוּ. רִשְׁיִי:

פרק א - משנה ח

{עז} סמיכות. נראה דמהגשות ואילך מיירי בכהנים, אבל סמיכות ותנופות אירי בישראל. תוספות. ובגמרא ילפינן לכהו, מהו מקראי ומהו בהקש, ובקל וחמר. וכתבו התוספות, ואף על גב דאינן כשרים אלא ביום והווי מצות עשה שהזמן גרמא, איצטריכו קראי למפסל הקרבן. וסמיכה דלא מפסל הקרבן בסמיכתה, איצטריד, דהוה אמינא דאתקש לשחיטה דכשרה בנשים משום דכתיב וסמך ושחט. ותנופה, הוה אמינא דגילף מסוטה כו'. וכתבו עוד, ומחסרי בגדים לא הווי, כיון דלא נצטוו בהם. ועין תוספות יום טוב: **{עח}** וההזאות. והולכה וזריקה לא קתני, דהולכה בכלל קבלה, שהרי מן והקריבו הפהו נפקא נמי קבלה, וזריקה בכלל ההזאה. תוספות: **{עט}** סוטה. מפרש ריש פרק ג' דסוטה. ונזירה, אטיא כף כף מסוטה. גמרא. ועין תוספות יום טוב:

פרק א - משנה ט

{פ} שמטל על גופו של אדם כגון שבת תפלין עבודה זרה פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם. רש"י: **{פא}** פירש רש"י שמטלת על הקרקע או גדוליו, כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים, ובגמרא יליף להו מקראי. ועין תוספות יום טוב: **{פב}** חוץ כו'. בירושלמי פריך אמאי לא תני לה חלה, ומשני לפי שאינה בעסה של נכרים, ולא מיירי מתניתין אלא בדברים הנוהגים בישראל ונכרים. ועין תוספות יום טוב אמאי לא פריך נמי מתרומות ומעשרות: **{פג}** ותנא קמא, מפרש בגמרא דסבירא ליה דבא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל ארבע עשרה שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתישבו בה והכיר כל אחד אחד את

פרק א - משנה י

[פד] וכלומר שזוהי לעולם שכלו ארוך, שהרי אין שם קצור ימים כלל. ואם תאמר דהינו ונוחל את הארץ, לא קשיא, דהכי קאמר, דבעולם הזה מתקנין לו כדי להטיב ולהאריך ימיו לעולם הבא, כדאיתא בגמרא שגפרעין ממנו מעוט עונותיו בעולם הזה, ומי שזכיותיו מעטים משלמין לו שכרו בעולם הזה: **[פה]** מסיים הרמב"ם, רצונו לומר העולם הבא. וכן כתב רש"י, חיי העולם הבא. והא דתנן בריש מסכת פאה אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרו קימת לעולם הבא ואלו הן כו', דליכא למימר דאפלו לא קים שאר מצות, דהא רבו עונות הוא ואמאי תנו דוקא לאלו. מוקמינן בגמרא שאם היתה שקולה, פרוש הכף מאזנים, ויש במחצה זכיות אחת מאלו, מכרעת, פרוש מכרעת את הכף כאלו רבו זכיות ואינו צריך למצוה יתרה דמתניתין אלא יש לו דין עושה מצוה יתרה: **[פו]** וכן פרש הרמב"ם. ונראה בעיני שהכרחו לפרש בן אף על גב דקשין דיוקי אהדדי. דמרישא דפרשו מצוה אחת יתרה כדמפרש בגמרא שמעינן דבעינן מרבה בזכיות, והשתא מפרשינן דלא בעינן אלא מחצה על מחצה. לפי שמסקינן בראש השנה (דף י"ב) בינונים כו' בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד. וברישא דמפרשינן מצוה אחת יתרה ואף על פי שמחצה סגי, לפי שהקדוש ברוך הוא מטה כלפי חסד. מכל מקום עדיף צדיק מרבה בזכיותיו ממי שהוא בינוני, אלא שעל ידי חסד נעשה כמרבה. וכלפי הא אמרו בגמרא דרישא מירי ביתרה, משום דבה מטיבין כו' על פי שורת הדין. אבל בסיפא דתנן אין מטיבין, על כרחך כשעונותיו מרבין, דהא אפלו אין לו יתרה נמי מטיבין לו מצד החסד כדאמרו: **[פז]** ופרש רש"י שזה שאינו באחת מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות: **[פח]** דכיון שאינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו בשת פנים. רש"י:

פרק ב - משנה א

[א] **מקדש**. ונתני האיש קונה (כדתנן האשה נקנית). מעקרא תני לישנא דאורייתא, כמפרש שם, ולבסוף תני לישנא דרבנן, דאסור לה אכלי עלמא כהקדש. גמרא. ולשון התקדשי לי, כלומר להיות לי מקדשת לעולם בשבילי, כמו הרי הו מקדשים לשמים, להיות לשמים. ופשטא דמלתא מקדשת לי, מיחדת לי ומזמנת לי. תוספות: **[ב]** והלא אינו שוחט אלא

אָחד. פֿרשׁ הַר״ן דִּנְפֿקא לֹן מִדְּכֵתִיב תַּזְבַּח, שְׁלֵא יִהְיוּ שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין זָבַח
אָחַד כְּדֵאִיתָא בְּחֵלִין, וְאַפְלוּ הֵכִי אָמַר רַחֲמֵנָא וְשַׁחֲטוּ כּוֹי. וְעֵינֵן תּוֹסְפּוֹת
יוֹם טוֹב: **[ג]** הָאִישׁ כּוֹי. וְלֹא הִיא. וְאָף עַל גַּב דְּרַבְּנָן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי
יְהוּדָה בְּגְרוּשֵׁין, כְּדִתְנֵן בְּמִשְׁנָה בִּי פֶּרֶק וִי דְגִטִּין, שְׂאֵנִי קְדוּשֵׁין דְּמִדְּעֵתָה,
דְּהָא בְּעֵינֵן דְּעַת הַמְּקַנָּה, הִלְכָּד אָבִיָּה וְלֹא הִיא, שְׁהִתּוֹרָה זְכָתָה לּוֹ. אָבֵל
גְּרוּשֵׁין שְׁיִשְׁנֵן בְּעַל כְּרָחָה, בֵּין הִיא בֵּין אָבִיָּה. דְּמָה לָנוּ וְלִדְעֵתוֹ, כִּי מְקַבֵּל
לִיה אִיהוּ נִמְי בְּעַל כְּרָחָה הוּא. גְּמָרָא: **[ד]** נִעְרָה. דְּמִדְּזַכָּאֵי בְּכֶסֶף קְדוּשִׁיהּ
כְּדִתְנֵן בְּמִשְׁנָה דִּי פֶּרֶק דִּי דְּכֵתְבוֹת, סְבָרָא הוּא דְּאִיהוּ נִמְי מְקַדֵּשׁ, דְּהִשְׁתָּא
אָבִיָּה מְקַבֵּל כֶּסֶף קְדוּשֵׁין וְאִיהִי תִקְדֵּשׁ נִפְשָׁה. תּוֹסְפּוֹת: **[ה]** וְיָהִיב טַעֲמָא
בְּגְמָרָא דְּף מִיּו דְּמִלּוּה לְהוֹצֵאָה נִתְנָה, וְכִיּוֹן שְׂרַשְׂאֵי לְהוֹצִיאָה אִינְהָ שֶׁל
הַמִּלּוּה כָּלֵל וְלֹא מִיָּדִי יָהִיב לָהּ:

פרק ב - משנה ב

[ו] וְנִמְצָא כּוֹי. כְּגוֹן שֶׁהָיָה מְכֻסָּה וְלֹא הִכִּירָה בּוֹ עַד אַחַר כֶּדֶן. שְׂאֵלוּ רָאִתָּה
וְקַבְּלָתוּ, סְבָרָה וְקַבְּלָה. טוֹר: **[ז]** דְּבַשׁ. פְּרוּשׁ מִשְׁקָה הַנִּעְשָׂה מִדְּבַשׁ
שְׁקוּרִין מִעִיד כּוֹי, דּוּמִיָּא דִּיִּין. וְכֹן נִמְי אִין רְגִילוֹת לְתַת בְּכוֹס שֶׁל שְׁתֵּי
דְּבַשׁ שְׁעֵדִין לֹא נִעְשָׂה מִמֶּנּוּ הַמִּשְׁקָה. נִרְאָה לִי: **[ח]** גְּמָרָא. וְזָה לְשׁוֹן
הַרְמַבִּי״ם, אֶפְשָׁר שְׁדַעֲתָה וּרְצוֹנָה בְּזָה הַדְּבָר הַפְּחוּת לְכּוֹנֵנֵת שׁוּם עֵנִין יוֹתֵר
מִמָּה שְׂרוּצָה הַדְּבָר הָאֲחֵר. וְזָה לְשׁוֹן הַתּוֹסְפּוֹת, כְּגוֹן שְׂצָרִיכָה כֶּסֶף
לְהַשְׁלִים תְּכֵשִׁיט שֶׁל כֶּסֶף שְׁעוֹשָׂה: **[ט]** לְשִׁבַּח כּוֹי. פְּרַכִּינֵן בְּגְמָרָא, וְלִית
לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן יִין וְנִמְצָא חֲמֵץ חֲמֵץ וְנִמְצָא יִין שְׁנִיָּהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר,
וּמִשְׁנֵי הֵכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינֵן, כְּגוֹן שְׂאֵמְרָה הִיא לְשְׁלוּחָה צָא וְקַבֵּל לִי קְדוּשֵׁין
מִפְּלוּנֵי שְׂאֵמֵר לִי הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּדִינֵר שֶׁל כֶּסֶף, וְהִלְדֵּן וְנָתַן לּוֹ דִּינֵר שֶׁל זָהָב.
וּמֵאֵי נִמְצָא, דְּקָא צִייר בְּבִלִיתָא כְּשֶׁנִּתְנָנוּ לְשְׁלִיחַ, מֵר סָבֵר קְפִידָא וּמֵר סָבֵר
מִרְאָה מְקוּם. וְהִיכִי דְטַעֵי אִיהִי גּוּפָה, מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן:

פרק ב - משנה ג

[י] בֶּן כְּרֵדִי. יְשִׁיבַת הַכְּרָכִים קֶשֶׁה שֶׁהוּא מְקוּם שְׂוָקִים וְהִיקָר מְצוּי בּוֹ,
וְדַחַק עוֹבְרִים וְשָׁבִים. רִשְׁי״י: **[יא]** כְּמוֹ מְגַדְלָא שְׁעָר נִשְׂיָא. תּוֹסְפּוֹת. וְלִי
מִשְׁנָה שְׁלֵמָה סוּף פֶּרֶק י״ דְשִׁבְתָּ וְכֹן הַגּוֹדְלָת: **[יב]** וַיֵּשׁ לוֹ. דְּנִיחָא לָהּ בְּאִין
לוֹ, דְּמִתּוּדָּה שְׁהוֹלְכַת מִבֵּית לְבֵית לְקַלְעַ מְסַפְּרַת כָּל הַדְּבָרִים מִמֶּנָּה.
תּוֹסְפּוֹת: **[יג]** אָף עַל פִּי כּוֹי. לְשׁוֹן רִשְׁי״י, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַדְּבָר כֹּן אֶלָּא כְּמוֹ

פרק ב - משנה ד

[יד] אינה מקדשת. דדוקא קאמר ליה במקום פלוני, שיש לי שם אוהבים, ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם, ימחו בידו. רש"י. ועין תוספות יום טוב:

פרק ב - משנה ו

[טו] בפחות כו'. וצריכא, דאי אשמעינן שוה פרוטה, איידי דקא נפיק ממונא מניה טעי, אבל פחות משוה פרוטה אימא יודע שאין קדושין תופסים בפחות משוה פרוטה, וכי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר. ואי אשמעינן הני תרתי, משום דבין פרוטה לפחות משוה פרוטה לא קים להו לאנשי, אבל קטן שקדש הכל יודעין שאין קדושי קטן כלום, אימא כי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר, קא משמע לן. גמרא: **[טז]** ונגזר זה השם מסבל, והוא נושא המשא שנושאים אותה מיד זה ליד זה. הרמב"ם. והתשבי הוסיף, וכן פרש רש"י, סבלות מצרים, משא מצרים, ונמצא משא בלשון מתנה, כמו וישא משאות פרוש ויתן מתנות:

פרק ב - משנה ז

[יז] ובגמרא מסיק, דהך קרא בזו אחר זו משתעי. ומסברא אמרינן כל שאינו בזה אחר זה אפלו בבת אחת אינו. וגם מסיק דשאר עריות ילפינן, דאמר קרא כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו, הקשו כל עריות כו' חוץ מנדה. ועין תוספות יום טוב: **[יח]** ורצונו לומר גם בשביל חבירתה, שחברתה עשאתה שליח, והוא אמר לה אחת מכם ולא פרש: **[יט]** וטעמא משום דהוי כאומר קני את וחמור, ואת וחמור לא קנה, שהרי לא הקנה

לְזֶה בְּלֹא זֶה, וְחִמּוּר לֹא קָנָה, אֶת נַפְשׁוֹ לֹא קָנָה. גִּמְרָא. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב - משנה ח

[כ] וְכֹן פֶּרֶשׁ הַרְמְבִי"ס. וְתַמְהַנִּי דְכֵיּוֹן דְקָרָא כְּתִיב לְמַאי צְרִיכִינָן לְטַעֲמָא דְמִשְׁלַחן גְבוּהָ קָא זָכוּ. וּבְגִמְרָא לִיתָא הָא דְמִשְׁלַחן כּוּי אֵלָא לְטַעֲמָא דְרַבִּי יוֹסִי דְסָבַר מַחִיִּים מְמוֹנָא הֵם אֲבָל לְאַחַר שְׁחִיטָה מִשְׁלַחן גְבוּהָ כּוּי. וְלִהְיֵי תַנּוּ נַמִּי בְחֻלְקוֹ, דְלְאַחַר שְׁחִיטָה אֲיָרִי: **[כא]** כֵּן כְּתַב הַרְמְבִי"ס. וְתִימָה שְׁהָרִי לְמִלְאכָה גַם כֵּן אֶתָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְכֵן לְהִתְחַמֵּם בְּמַדּוּרַת עֲצִים וְאֵשׁ. וּבְגִמְרָא, כָּאֵשׁ, מָה אֵשׁ לְאֲכִילָה אִף הוּא נַמִּי לְאֲכִילָה. וּפֶרֶשׁ רִשְׁ"י, כָּאֵשׁ, חֻלְקוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הַשְּׁוֹה לְחֻלְקוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, מִה מִזְבֵּחַ לְאֲכִילָה, אִף כֵּהֵן לְאֲכִילָה וְלֹא לְדַבֵּר אַחֵר: **[כב]** וּמְכַל מְקוֹם נִרְאָה דְלֹא אִיצְטְרִיךְ אֵלָא לְרַבִּי יְהוּדָה. אֲבָל לְרַבִּי מֵאִיר הָא סְבִירָא לִיה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי מְמוֹן גְבוּהָ הוּא: **[כג]** לֹא קִדְשׁ. וּבְהַקְדָּשׁ סָבַר רַבִּי מֵאִיר דְלֹא קִדְשׁ. וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא דְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר בְּטַעֲמִיהוּ תִּרְתִּי, חֻדָּא לְפִי שְׂאִין אֲשֶׁה רוּצָה (אִם הִיָּתָה יוֹדַעַת שֶׁהוּא כֵן לֹא קִבְּלִיתוּ לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְהוּוּ לְהוּ קִדּוּשֵׁי טַעוּת), וְחֻדָּא לְפִי שְׂאִין שְׁנֵיהֶם רוּצִים, וּפְלִיגִי אֲמוּרָאִי בְּהִי מְנִיְהוּ הוּא רוּצָה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כד]** דְרַבִּי מֵאִיר לְטַעֲמִיהּ דְאָמַר הַקְדָּשׁ בְּמִזִּיד מִתְחַלֵּל. וּמְפִיק לִיה מְקָרָא אוֹ מַעֲלָה מַעַל (צְרִיךְ לוֹמַר דְתַמְעַל מַעַל. מֵהַר"י), וְאִין מַעֲלָה אֵלָא בְּשִׁנּוּי, כְּלוֹמַר בְּמִזִּיד, דְאִם יִרְצָה לְגַזְלוֹ יִקְנֶנּוּ מִיָּד, וְזֶה שְׁנֵה הִיכָא דְקִדְשׁ בְּמִזִּיד כּוּי. וּבְמַעֲלָה הוּא דְגַלִּי קָרָא דְבְּמִזִּיד מִתְחַלֵּל, אֲבָל מַעֲשֵׂר כֹּל הִיכָא דְאִיתָא, שֵׁם מַעֲשֵׂר עָלָיו. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר מְמוֹן בְּעֵלִים הוּא וּלְכַךְ בְּמִזִּיד קִדְשׁ. וּבְשׁוּגָג לֹא, מִשּׁוּם טְרָחָא דְאוּרְחָא. תּוֹסְפוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב - משנה ט

[כה] בְּעֵרְלָה. וְהָא דְלֹא תַנִּי אֲסוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה, מִשּׁוּם דְבַעֲי לְמַתְנֵי מְכָרָן וְקִדְשׁ בְּדַמִּיהוֹן מְקַדְּשֵׁת. וּמִיְהוּ שֵׁיר חִמְצָא בְּפִסְחָא וְנוֹתֵר וּפְגוּל, שְׂאִם קִדְשׁ בְּהוֹ אִינְהּ מְקַדְּשֵׁת, מְכָרָן כּוּי מְקַדְּשֵׁת. הַר"ן: **[כו]** אֶת בְּשָׂרוֹ, אִף עַל גַּב דְשְׁחִיטָה, כְּעֵין בְּשָׂר. גִּמְרָא: **[כז]** וְקִדְשֵׁים אֲסוּרִים בְּהִנְאָה, שְׁהָרִי מוֹעֲלִין בְּהוֹ. רִשְׁ"י: **[כח]** וְהַמְשַׁלַּח מִתְּרַת. וּלְפִי זֶה קִשְׂיָא לִישְׁנָא דְצַפְרִי, דְהוּא לִיה לְמִימַר צְפוּר. וּמֵהָאִי טַעֲמָא כְּתַבוּ הַתּוֹסְפוֹת וּמִשְׁלַחַת נַמִּי מִתְסָרָא מִשְׁחִיטַת חִבְרָתָה עַד הַשְּׁלוּחַ. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כט]** בְּגִמְרָא, אִי מָה

קדש תופס את דמיו ויוצא לחלין אף שער נזיר כו', ובסיפא תנו דאין תופס דמיו. ומשני מי קרינו קדש דמשמע שם קדשה, קדוש קרינו, משמע הוא קדוש. גמרא: (ל) דהא מוערפתו ילפינו. ומיהו אין פן הלכה כמו שאכתב במשנה ג' פרק קמא דבכורות: (לא) יכול לא ישחט ואם שחט יהא מתר, תלמוד לומר כי ירחק ממד וגו' וזבחתי ואכלתי, מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב. גמרא. ועין תוספות יום טוב: (לב) מקדשת. ואם תאמר והא הני זוזי לאו דידיה נינהו, שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו אסורי הנאה. ויש לומר דמירי כשמכרו לנכרי או לישראל והפיר בהם, דהוו מעות מתנה. הרא"ש:

פרק ב - משנה י

(לג) בתרומות. דתרומות לא משלחו גבוה זכו כדאיתא בגמרא סוף פרק ט' דיבמות ופרש רש"י תרומה היא קנויה לכהנים שאינה שגרי שלחו מלך. אבל שגרי קדשים הרי הן כמשאות מאת פני אלהים שהן שגרי שלחו: (לד) ונראה דלא גרסינו ובאפר חטאת. אבל לשון הרמב"ם ואפר פרה אדמה, והמים שהוא מזה עליו: (לה) גמרא. וכתב רש"י שכר הבאה ומלוי, דמלתא דטרחא הוא ורחמנא לא רמיה עליה ושגרי למשקל אגרא, מקדשת. ומתניתין דבכורות בשכר הנאה וקדוש דליכא טרחא, ושכר למוד מצוה הוא נוטל, והתורה אמרה ראה למדתי אתכם וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם. וכתבו התוספות דאסמכתא בעלמא היא: (לו) דאי מתבואה ובהמה שלו לית ליה בתרומות ומתנות אלא טובת הנאה, וטובת הנאה לאו ממון: (לז) והכי אוקמוה בגמרא. וכתב רש"י והוא הדין דהנה מצי לאוקמי בתרומות כו'. אלא דקשיא ליה מאי קא משמע לן:

ג

פרק

פרק ג - משנה א

[א] דָּאָלוּ בְּמִשְׁנֵה דִּי דְפָרְק בִּי דִתְנִן הָאוּמֵר לְשְׁלוּחוּ כּוּי וְהִלְדִּי וְקִדְשָׁה בְּמִקּוּם אַחַר שְׁפִיר תִּנּוּ וְהִלְדִּי, כְּלַפִּי הָא דְעֵבֵר עַל דַּעַת מְשַׁלְחוּ שְׁאֲמַר לוּ וְקִדְשֵׁי לִי בְּמִקּוּם פְּלוּנִי: **[ב]** כְּלוּמַר כְּהֵאִי דְלַעִיל. וּמִסִּיק בְּגִמְרָא דְלַעִיל דִּתְנִן שְׁלוּחוּ הוּי נְמִי לְרַבּוּתָא, דְקָא מְשַׁמַּע לָן דְאֶפְלוּ בְּשְׁלוּחוּ דְטָרַח לְבַקֵּשׁ בְּמִקּוּם אַחַר, הוּאִיל וְעֵשְׂאוּ שְׁלִיחַ לֹא אֲמַרִּינּוּ מַרְאָה מְקוּם הוּא לֹא וְלֹא עֵשְׂאוּ שְׁלִיחַ אֶלָּא בְּאוֹתוֹ מְקוּם: **[ג]** שְׁלֵא שְׁלַחוּ לְשֵׁם כָּד, אֶלָּא אִם יִזְדְּמִן לוּ בְּמִקּוּם פְּלוּנִי דְרַךְ אֶצְלָה: **[ד]** מְקִדְשֵׁת. וְאִם תֵּאמְרֵי מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן, פְּשִׁיטָא, וְכִי מִפְּנֵי שְׁנַהֲג בְּהַ רַמְאֻת לֹא תִהֵא מְקִדְשֵׁת. יֵשׁ לוּמַר דְסִלְקָא דַּעְתָּד אֲמִינָא כִּינּוּ שְׁעֵשָׂה שְׁלֵא כְּהֵגֵן לְפִקְעוּ רַבְּנָן לְקִדְוִשֵׁי מִנְיָה כּוּי, אִי נְמִי סִלְקָא דַּעְתָּד אֲמִינָא קִדְוִשֵׁי טְעוּת נִינְהוּ שְׁאֵלוּ יִדְעָה שְׁהִלְהָ עֵשְׂאוּ שְׁלִיחַ לְקִדְשָׁה לֹא הִיְתָה מִתְקִדְשֵׁת לוּ, קָא מְשַׁמַּע לָן. הֲרִי"ן. וְעִינּוּ תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[ה]** לְשֵׁנִי. בְּגִמְרָא, אֲמַר רַב לְעוֹלָם. וְזָה לְשׁוֹן הֲרַמְבַּ"ם, לְפִי שְׁבַשְׁעָה שְׁקִדְשָׁה הַשְּׁנִי לֹא הִיְתָה מְקִדְשֵׁת, וְתַפְסוּ בְּהַ קִדְוִשֵׁי שְׁנֵי וְנַעֲשִׂית אֶשֶׁת אִישׁ, וְלֹאֲחַר הַשְּׁלֵשִׁים יוֹם כְּשִׁיבְאוּ קִדְוִשֵׁי רֵאשׁוֹן יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אֶשֶׁת אִישׁ, וְנִמְצְא הָרֵאשׁוֹן כְּמוֹ שְׁקִדְשֵׁי אֶשֶׁת אִישׁ, שְׁאִין הַקִּדְוִשִׁין תוֹפְסִין בְּהַ: **[ו]** בְּתֵרוּמָה. לְאֲשַׁמְעִינּוּ דְלֹא תִימָא דְכִי אֲמַרִּינּוּ מְקִדְשֵׁת לְשֵׁנִי הֵנִי מְלִי לְחַמְרָא בְּלַבַּד, דְלִיתָא, אֶלָּא מְקִדְשֵׁת לְגִמְרֵי וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְקִדְוִשֵׁי רֵאשׁוֹן כְּלָל. אֲבָל בְּפִרוּשׁ הֲרַמְבַּ"ם מְצֵאתִי וּמָה שְׁאֲמַר בַּת כְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל תֹּאכַל בְּתֵרוּמָה חוּזָר לְפִסְקָא הָרֵאשׁוֹנָה, וְהוּא מָה שְׁאֲמַר הֲרִי אֶתְּ מְקִדְשֵׁת לִי לְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם שְׁהִיא אוֹכְלַת בְּתֵרוּמָה כָּל אוֹתָן שְׁלֵשִׁים יוֹם, וְאִם אֲמַר לָהּ מַעֲכָשִׁיו כּוּי, אֵינָה אוֹכְלַת מֵעַת שְׁקִבְלָה הַקִּדְוִשִׁין. עַד כָּאן. וְנִרְאָה שְׁגוֹרֵס בְּרִישָׁא בַּת כְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל תֹּאכַל בְּתֵרוּמָה, וּמִפְּרֵשׁ כְּשֵׁלֵא בְּאֲחַר וְקִדְשָׁה, וְסִלְקָא דַּעְתָּד אֲמִינָא שְׁלֵא תֹאכַל מְשׁוּם דְמִיחְלָפָא בְּמַעֲכָשִׁיו, קָא מְשַׁמַּע לָן דְלֹא. הֲרִי"ן. וְצָרִיכִין אֲנוּ לְפִרוּשׁ הֲרִי"ן בְּהֲרַמְבַּ"ם, גַּם לְהֲרִי"ב שְׁגַם כִּן גּוֹרֵס כְּהֲרַמְבַּ"ם: **[ז]** מְקִדְשֵׁת וְאֵינָה מְקִדְשֵׁת. וּבְגִמְרָא אֲמַר רַב לְעוֹלָם וְאֶפְלוּ לְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם עוֹמְדַת בְּסַפְקָא קִדְוִשֵׁי שְׁנִיָּהֶם, וְאַסוּרָה לְשְׁנִיָּהֶם בְּלֹא גִט הָאֶחָד. וְטַעֲמָא מְשׁוּם דְמִסְפָּקָא לָן הֵאִי וְלֹאֲחַר שְׁלֵשִׁים אִי תִנְאָה הוּי, אִם לֹא אַחֲזָר בִּי בַּתּוּדָה שְׁלֵשִׁים יְהִיו קִדְוִשִׁין מַעֲכָשִׁיו, אִי חֲזָרָה הוּי מִמֵּאִי דְאֲמַר מַעֲכָשִׁיו, וְקֹאֲמַר אֵינִי אוֹמַר מַעֲכָשִׁיו אֶלָּא הִתְקַדְשִׁי לִי לְאַחַר שְׁלֵשִׁים (דְכִינּוּ שְׁלֵא אֲמַר מַעֲכָשִׁיו מְשַׁמַּע שְׁרוּצָה הוּא לְמַלְדָּה, אֶלָּא שְׁאוּמַר מַעֲכָשִׁיו כְּדִי שְׁלֵא תוֹכַל הִיא לְחַזֵּר בְּהַ. הֲרִי"ן), הִלְכָּד לְעוֹלָם הִיא בְּסַפְקָא. דְאִי תִנְאִי הוּא, קִדְוִשֵׁי רֵאשׁוֹן חִילֵי קִדְוִשֵׁי שְׁנֵי לֹא חִילֵי. וְאִי חֲזָרָה הוּא, קִדְוִשֵׁי שְׁנֵי חִילֵי קִדְוִשֵׁי רֵאשׁוֹן לֹא חִילֵי. רְשִׁי:

פרק ג - משנה ב

[ח] אֵינָה מְקִדְשֵׁת. פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְתִימָא לָאוּ תִנְאָה הוּא וְלְזָרוּזֵי קֹאֲמַר, קָא מְשַׁמַּע לָן. גִּמְרָא, וְעִינּוּ תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[ט]** וְיִרְאָה לָהּ. אֶפְלוּ אִיכָא

סְהַדֵי דִיכּוּל לְאַחֲזוּי לָהּ לֹא הָיָה קְדוּשָׁיִן עַד דְּמַחֲזִי לָהּ, וּמִכִּי מַחֲזִי לָהּ אֲגַלְאֵי מִלְתָּא דְּמַעֲקָרָא תַּפְסִי בָּהּ קְדוּשָׁיִן. טוֹר: [\[י\]](#) גְּמָרָא, פְּשִׁיטָא, לֹא צָרִיכָא דָאָף עַל גַּב דְּנִקִּיט דְּמִי עֶסְקָא, פֶּרֶשׁ רִשְׁיִי לְמַחֲצִית שְׁכָר הָיָה לְפָנָיו עַל שְׁלַחְנֹו לְהַחֲלִיף וּלְהַשְׁתַּכֵּר. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג - משנה ג

[\[יא\]](#) **אֵינָהּ מְקַדְשֶׁת.** פְּשִׁיטָא. מַהוּ דְּתִימָא אָמַר לָהּ מַאי נִפְקָא לָךְ מִנָּה, אֲנָא טְרַחְנָא וּמִיִּתִּינָא, קָא מְשַׁמַּע לָךְ. וְהוּא הִדִּין בְּמַעוֹת אִם אָמַר עַל מְנַת שְׂיֵשׁ לִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, שְׂאִם אֵינָן לֹו אֵינָהּ מְקַדְשֶׁת. הֶרְמֵבִיִם וְהֶרְאִיִשׁ. וְלְהֶרְמֵבִיִם קְדוּשָׁיִן סַפֵּק הֵן בְּתַרְוֵיהוֹן, דְּשָׂמָא יֵשׁ לֹו וּמְכֹוֹן לְקַלְקְלָהּ: [\[יב\]](#) אֲפֵלוּ בְּאַרְיִסוֹת בְּתֵי אָבוֹת, דְּמַכְּל מְקוֹם אֵינֹו שְׁלוֹו וְאִי מִפְּסִיד נְמִי יָכוּל בְּעַל הַשְּׂרָקַע לְסַלּוּקִיָּה. הֶרְ"ן:

פרק ג - משנה ד

[\[יג\]](#) **כָּל תִּנְאֵי כוֹי.** כְּגוֹן הֶרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זוֹו, וְלֹא פֶרֶשׁ לְכַפּוֹל (אִם לֹא כוֹי). רִשְׁיִי. וְכֹן כְּתַב הֶרְמֵבִיִם דְּרַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק עַל אֵלוֹ הַבָּבוֹת הַקּוּדְמוֹת שְׂאוּמַר עַל מְנַת וּמְצָרִיךְ גַּם כֹּן תִּנְאֵי כְּפוּל. אֲבָל אֵינָן הִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּעַל מְנַת כוֹי: [\[יד\]](#) הֵינֹו שְׁלֵא יְהֵא מְסִיִם דְּבָרִיו בְּהוֹן, דְּבַגְמַר דְּבָרִים אָדָם מִתְּפִיס, וְנִמְצָא מַעֲשֶׂה קִיָּם וּתִנְאֵי בְּטַל. הֶרְ"ן. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: [\[טו\]](#) **שְׂאֵלְמָלָא כוֹי.** לֹא מִבְּעֵיא בְּאַרְץ גְּלַעַד לֹא יִנְחֵלוּ, דְּכִינּוֹן שְׁהִיָּה לְהֵם יִפּוּי כַח בְּאַרְץ גְּלַעַד אִם יַעֲבְרוּ דְּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה לְהֵם, אִם כֹּן דִּין הוּא שְׁהוֹרַע כְּחָם אִם לֹא יַעֲבְרוּ, אֲלָא אֲפֵלוּ בְּאַרְץ כְּנַעַן שְׁלֵא יִפּוּ כְּחָם אִם יַעֲבְרוּ, שְׁהִרִי בְּשִׁבִיל זֶה לֹא נִתְּנָה לְהֵם בְּאַרְץ כְּנַעַן, אֲפֵלוּ הִכִּי הוֹרַע כְּחָם אִם לֹא יַעֲבְרוּ, אֲלָמָלָא הִיָּתָה הַכְּפִילוֹת דְּוָאִם לֹא יַעֲבְרוּ וְנִאֲחֲזוּ בְּתַכְכֵּם בְּאַרְץ כְּנַעַן. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב מְשַׁמַּעוֹת דְּגְמָרָא:

פרק ג - משנה ה

[יז] **שְׁלֵא הִטְעָתוּ.** אֲלֵא הוּא הִטְעָה אֶת עַצְמוֹ. וְכִיּוֹן דְּלֵא פְּרִשׁ, לָאוּ כֹל כְּמִינִיהּ, דְּהוּוּ לְהוּ דְּבָרִים שְׂבָלָב. רִשְׁיִי. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יח]** **שְׂיַחְלֹץ.** קִסְבֵּר הָאִי תִנָּא אִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּיבְמָה לְשׁוּק. רִשְׁיִי. וְכַלּוּמַר רַבִּי עֲקִיבָא הִיא דְּסַבֵּר אִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבֵי לָאוּיִן. וְאִינְהּ הִלְכָה: **[יח]** וּמְסִים כְּדִי שְׂיַכְנִיס אוֹתָהּ בְּקְדוּשִׁין שְׂאִין בְּהוּ דְּפִי:

פרק ג - משנה ו

[יט] וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן מִתְנִיתִין דִּישְׁנָה לְשְׁכִירוֹת מִתְחַלָּה וְעַד סוּף, דְּאִי לָאוּ הָכִי פְּשִׁיטָא דְּתִנָּאִי זֶה מוֹעִיל כְּשֶׁאָר תִּנָּאִים דְּעֵלְמָא. רִשְׁיִי: **[כ]** **לְשִׁלְטוֹן.** וְהִנִּיחָהּ הַשְּׁלִטוֹן וְלֹא תִבְעָה. הֶרְמַבְיִים: **[כא]** **מְקַדְשֵׁת.** אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁעָשָׂה עִמָּה כְּפוּעֵל וְדָבָר עָלֶיהָ לְשִׁלְטוֹן מְקַדְשֵׁת בְּוִדְאִי, וְאִם אִין עֲדִים מְקַדְשֵׁת מְסַפֵּק. טוֹר:

פרק ג - משנה ז

[כב] וְאָף עַל פִּי שְׂאִין דְּבָר שְׂבַעְרָוּהּ פְּחוֹת מְשַׁנִּים, וְעַד אַחַד דְּמַהִימָן לומר מִתּ בְּעֵלִידָהּ הִינּוּ טַעְמָא מְשׁוּם דְּאִיְהִי דִּיקָא וּמְנַסְבָּא וּמִתּוֹךְ חִמּוֹר שְׂהַחְמִרְתָּ עָלֶיהָ בְּסוּפָה, וְהָכָא לִיתִיָּה לְהָאִי טַעְמָא, הָתֵם הוּא לְהוֹצִיאָהּ מִחֻזְקָתֶיהָ, אֲבָל זֶה שְׂמַעְמִידָהּ בְּחֻזְקָתָהּ אֲלֵא שְׂאוּמֵר שְׁנִתְקַדְשָׁה לוֹ, נְאָמֵן. הֶרְ"ן. וְהַגְּאוֹן פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּסוּגִיָּא, שְׂדָא נֶרְגָא בְּדַבְרֵי הֶרְ"ן. וּבְסַפְרֵי פְתַחֵי נְדָה פְתַח מ"א מ"ב הָאֶרְכְּתִי בְּעַנְיָן. וּמְקוּם הִנִּיחוּ לִי לְהַתְגַּדֵּר בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ:

פרק ג - משנה ח

[כג] **נְאָמֵן.** דְּוִקָא בְּתוֹךְ כְּדִי דְבוּר, אֲבָל הִיכָא דְּהַחֲזִיקָה אֲשֶׁת אִישׁ עַל פִּיו אִינוּ נְאָמֵן לומר לְאַחַר זְמַן גְּרִשְׁתִּיהָ, דְּלֵא הִימְנִיָּה רְחֻמָּנָא בְּגְרוּשִׁין. הֶרְ"ן. דְּהָא קָרָא אֶת בְּתִי נְתַתִּי הוּא דְּכְתִיב: **[כד]** וְקָרָא בִּין בְּקִטְנָה בִּין בְּנַעֲרָה

אֵלָא שְׂאִינָהּ בּוּגְרָת מִיָּרִי, וְלִפְיֵךְ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּקִטְנָה דְתַנּוּ הִינּוּ לְאַפּוֹקִי בּוּגְרָת: **[כח]** וְהוּא הִדִּין בְּקִדּוּשֵׁי בֵּיאַת אֲסוּר לֹא הִימְנִיָּה רַחֲמֵנָא, וּבְהִכִּי נִיחָא, דְּלִיכָא לְמִימַר מְגוּ דְקִדְשִׁתִּיהָ לְפִסּוּל לָהּ. הֲרִ"ן. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כז]** מִיַּתְתּוּ. אוֹרְחָא דְמִלְתָּא נְקֻט. רְשָׁב"ס: **[כז]** וְאַפְלוּ כִּי מְחֻזְק בְּאַחֵי נְאַמְן. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כח]** אֵין הַבּוּגְרוֹת כּוּ'. הָא קִטְנוֹת בְּכָלֵל. דְּקִדּוּשֵׁין שְׂאִין מְסוּרִין לְבִיָּאָה, דְּכָל אַחַת סְפֵק אַחוֹת אִשָּׁה, אֲפְלוּ הִכִּי הוּוּ בְּכָלֵל סְפֵק קִדּוּשֵׁין וְצָרִיכוֹת גַּט: **[כט]** דְּאִי לֹאוּ הִכִּי לְמֵאִי תַנּוּ אֵין הַבּוּגְרוֹת בְּכָלֵל, מִלְתָּא דְפְשִׁיטָא הִיא. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[ל]** דְּמִתְנִיתִין סְתֻמָּא קִתְנִי, וְאַפְלוּ אֲמַרְהָ לּוּ קִדּוּשֵׁי לָד, דְּאִית לִיהָ נְמִי הַנְּאָה מְנָה. גְּמָרָא. וְהָא דְקָרִי לִיהָ מְצוּהָ דְרַמְיָא עֲלִיהָ, דְכְתִיב [וְרַמְיָא כֵּט] וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם תִּנּוּ לְאֲנָשִׁים. רְשִׁי:

פרק ג - משנה ט

[לא] מִשְׁתֵּי נָשִׁים. שְׁנַשָּׂא הַשְּׁנֵיָה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה. גְּדוּלוֹת פֶּת הָרֵאשׁוֹנָה. קִטְנוֹת פֶּת שְׁנֵיָה. רְשִׁי. וְכֵלְן בְּרִשׁוֹתוֹ. הֲרַמְבַּ"ם. וְכְלוּמַר שְׁכַלְן קִטְנוֹת אוֹ נְעֵרוֹת, אוֹ שְׁכַלְן בּוּגְרוֹת וְנִתְנוּ לּוֹ רִשׁוֹת לְקִדְשׁוֹן, דְּאֵלוּ בּוּגְרוֹת בְּמִקּוּם קִטְנוֹת אוֹ נְעֵרוֹת, מְבַאֵר לְעִיל דְאַפְלוּ שְׁוִיתִיהָ שְׁלִיחַ אֵינָם בְּכָלֵל. בֵּית יוֹסֵף: **[לב]** קִדְשִׁתִּי. נִרְאָה בְּעֵינֵי דְדוּמָה לְאוֹתָהּ שְׁשָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה ז' קִדְשִׁתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי כּוּ'. וְהִכָּא נְמִי שְׂאוּמַר קִדְשִׁתִּי כּוּ' וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִיזוּהִי. וְאַף עַל גַּב שְׁהַמְקַדֵּשׁ יֹאמַר שֶׁזֶה הִיא שְׁקִדְשִׁי, אֵינּוּ נְאַמְן, דְּהִתָּם הִינּוּ טַעֲמָא דְנְאַמְן כְּמוֹ שְׁכַתְבֵּתִי בְּשֵׁם הֲרִ"ן, דְּחֻזְקָתָהּ מְקִדְשֵׁת וְאֵינּוּ מוֹצִיאָהּ מְחֻזְקָתָהּ. אֲבָל הִכָּא דְלִמָּא לֹא זֶה הִיא שְׁקִדְשִׁי וְנִמְצָא שְׂאוּמַר שְׁנֵיָה מוֹצִיאָהּ מִן הַסְּפֵק שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בָּהּ. וְאֵין דְּבַר שְׁבַעֲרוּהָ פְחוֹת מְשָׁנִים, מְלַבֵּד הָאֵב שְׁהֵאֲמִינְתוּ הַתּוֹרָה שְׁנֵאֲמַר אֵת בְּתִי נִתְתִּי. וְעֵינָן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[לג]** כָּלֵן. מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא דְבִשְׂאִין בְּכַת שְׁנֵיָה אֵלָא גְדוּלָה וְקִטְנָה עֶסְקִינּוּ. שְׂאֵלוּ הִיא אֲמַצְעִית בְּכַת שְׁנֵיָה, אֲפְלוּ לְרַבִּי מֵאִיר הִיָּתָה מִתְרַת, מְשׁוּם דְלֹא מְקַרְיָא גְדוּלָה אֵלָא אִם כֵּן הִיא גְדוּלָה לְגַבִּי כָּל פֶּת אַחַת. וְהִינּוּ דְלֹא קִתְנִי וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם אֲמַצְעִית שְׁבַקִּטְנוֹת. אֲבָל אֲמַצְעִית שְׁבַגְדוּלוֹת נְכַלְלַת בְּקִטְנָה שְׁבַגְדוּלוֹת. הֲרִ"ן: **[לד]** דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר. בְּהָא קַמְפְּלָגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר מַחִית אֲנִשׁ נְפִשִׁיהָ לְסַפְקָא, וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר לֹא מַחִית אֲנִשׁ נְפִשִׁיהָ לְמִימַר מִלְתָּא דְלִיתִי בָּהּ לִידִי שְׂאֵלָה לְחַכְמִים. וְכִי אָמַר גְּדוּלָה, גְּדוּלָה מְמֵשׁ שְׁבַכְלָן קְאָמַר. גְּמָרָא:

פרק ג - משנה י

[לה] קדשתיה. בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים. דהא אין קדושין בלא עדים. גמרא: **[לו]** אסור כו'. דשוניהו עליה חתיכה דאסורא בהודאתו. רש"י:

פרק ג - משנה יא

[לז] בתד. בגדולה שעשאתה שליח. והיא קבלה קדושין לעצמה ואמרה שגם הוא כשקדשה נתפון לקדש את עצמה: **[לח]** וכופין לא, דאמר לא ניחא לי דאתסר בקרובתה. גמרא: **[לט]** דגלי דעתיה דקדשה, וארוסה יש לה כתובה. רש"י, ולמאן דסובר דאין לה כתובה, הכא כשכתב לה. ואם תאמר היאך יכול לומר לא קדשתיה. ויש לומר דמירי במקום שפותבין כתובה ואחר כך מקדשין. הרב המגיד משנה:

פרק ג - משנה יב

[מ] ובגמרא, דאיזו זו אתי למעוטי כהאי גונא: **[מא]** הזכר. דלמשפחתם לבית אבתם פתיב. רש"י: **[מב]** לוייה. גמרא. ותו לא, והרי חלל שנשא בת ישראל הולד הולד אחר הזכר כו', תנא כל מקום לאתויי: **[מג]** עברה. ואפלו הכי תפסי קדושין, דקסבר קדושין תופסין בחיבי לאוין, והכי איפסיק הלכתא: **[מד]** הפגום. שבשניהם. הנולד מפסולי כהנה, הולד פסול. וכן בן ממזרת מישראל, ממזר, וכן בן ממזר מישראלית. וכן בן נתינה מישראל, נתין, וכן נתין מכשרה, נתין. רש"י. והא דהולד אחר הפגום, ילפינן מקראי: **[מה]** ואיזו כו'. ותימה דלא חשיב נמי לחיבי עשה מצרי ואדומי, וצריך לומר דתנא ושיר. ועין תוספות יום טוב: **[מו]** חוץ מן הנדה. ועין תוספות יום טוב: **[מז]** שפחה. מנלן דלא תפסי בהו קדושין, דאמר קרא שבו לכם פה עם החמור: **[מח]** ובשפחה כנענית נשואה לעבד עברי מירי, גמרא. ופרש רש"י ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו. ועין תוספות יום טוב: **[מט]** וכיון דפשיטא דולדה פמוה, ממילא מפשיט לן דלא תפסי בה קדושין. הר"ן. ועין תוספות יום טוב:

פרק ג - משנה יג

[ג] לטהר. מפסול זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. רש"י: **[נא]** דאף על גב דממזר חייב הוא בכל הלאוין שבתורה. לאו דשפחה שאני, דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה, ואפקיה בלשון לא יהיה קדש, דמתרגמינן לא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמה, משמע שאין ממזר בכלל, שפיון שיצירתו בעברה, קדש ועומד הוא. רבנו תם. ועין תוספות יום טוב: **[נב]** אינו מתניחס אחר אביו. רש"י: **[נג]** עבד ממזר. בגמרא פליגי בילפותא דקרא:

ד

פרק

פרק ד - משנה א

[א] יוחסין. שם היחס הונח על ידיעת האיש לבית אבותיו לדעת ענינו, על איזה דרך שנולד. ועין תוספות יום טוב: **[ב]** מדלא תנן עלו לארץ ישראל אלא עלו מבבל, לאשמעינן שכלם עלו מבבל. גמרא: **[ג]** כלומר סנהדרי גדולה שהיו יושבים ודנין את הכהנה. כדתנן בסוף מסכת מדות: **[ד]** פהני כו'. מנלן דסליקו כו', ויליף להו מקרא בגמרא: **[ה]** לויי. והא דכתיב [עזרא ח] ומבני לוי לא מצאתי שם, זה היה בעודו בבבל, דוק בפסוקים. והא דעזרא קנסם שלא עלו עמו (כמו שכתב הר"ב סוף מעשר שני), הינו על שלא נתעוררו מעצמם לעלות. ועין תוספות יום טוב: **[ו]** ולא מני חלוצה, משום דדברי סופרים הוא. ומכל מקום הולד חלל מדברייהם. ועין תוספות יום טוב: **[ז]** שנאמר ויתנם יהושע חטבי עצים וגו' [יהושע ח]. וחייבים ישראל למויל עבדיהם הפנענים, והנהו הוו בכלל מקנת כסף (ועין מה שכתבתי ריש פרק ג דמכות): **[ח]** לויי כו'. אבל פהני בחללי גרי וחרורי לא, שחללה בלאו. ומשחררת בחזקת זונה. רש"י: **[ט]** וחרורי. משמע אבל עבדים לא. אליבא דרבי טרפון הוא הדין לממזרים דמתרין בעבדים, אלא משום אינדא שאסורים בעבדים תנא חרורי. הר"ן: **[י]** מתרים כו'. ואף דנתיניים קימי בלא תתחתן דקאי אשבעה עממין בגריתו, דיש לומר דלא מחיבי

בְּלֹא דְחִתּוֹן אֶלָּא הֵיכָא דְאִיכָא חֲשָׁשָׁא דְכִי יִסִיר, לְפִי שְׂלֵא חֲשָׁשָׁה תּוֹרָה
אֶלָּא אֲמִיחֲסִים, אֲבָל אֲפִסּוּלִים לֹא. אֶלָּא דְבִלֵּא גְרוּת אֲסוּרִים מְשׁוּם חֲשָׁש
הַסֵּרָה, אֲבָל נְתִינֵי שְׂהֵם גְּרִים וְחִיבִים בְּכָל הַמְצוֹת לָאוּ בְּנֵי הַסֵּרָה נִינְהוּ:
[יא] וְהֵכִי נִמְי אִיכָא לְמִדְרַשׁ מִמְזֹר וְדֵאִי הוּא דְלֹא יָבֵא, הָא סִפְק מִמְזֹר
יָבֵא, וְלִישְׁרֵי בִישְׁרָאֵל שְׁתּוּקֵי וְאַסּוּפֵי. וְהֵכִי נִמְי אֲמַרִינּוּ בְּגִמְרָא, אֶלָּא
דְחֲכָמִים הֵם שְׁעָשׂוּ מַעְלָה בְּיוֹחֲסִין וְלֹא רְצוּ לְהַכְשִׁירָם לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל זֶה
בְּזָה לֹא עָשׂוּ מַעְלָה:

פרק ד - משנה ג

[יב] אֲסוּר. דְסַבִּירָא לִיהּ עָשׂוּ מַעְלָה בְּיוֹחֲסִין אֲפִלוּ בְּהִנֵּי:

פרק ד - משנה ד

[יג] הַנוּשָׂא כּוֹי. פְּרוּשׁ כִּהּוֹן שְׂבָא לְשָׂא אִשָּׁה כֹּהֲנֵת. וְקָאֵמַר דְּצָרִיךְ לְבַדֵּק
מְשׁוּם שְׂאֲנוּ רוּצִים שְׂבָנָה יִשְׁמַשׁ עַל גַּבֵּי הַמְזֻבָּח. אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ דְּמִיָּרֵי
בִישְׁרָאֵל כּוֹי, דְּאִם כֹּן אֲמַאי נִקְט כֹּהֲנֵת, אֲפִלוּ חֲלָלָה נִמְי הוּי בְּנָה כְּשֵׁר
לְכַהֲנָה. תּוֹסְפוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דְּלַהֲרִיב דְּמִפְרֵשׁ דְּדוֹקָא בְּעָרְעוֹר
דִּין הַבְּדִיקָה מְשׁוּם עֲצֻמוֹ, שְׂלֵא יִשָּׂא לְמִזְהַר עָלֶיהָ. וְאַפִּלוּ הֵכִי אֵין לְפָרֵשׁ
בִישְׁרָאֵל, דְּכָל שְׂאֵין כֹּן פְּסוּל חֲלָלוֹת אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה אֲפִלוּ לְמִמְזוֹרוֹת.
וְכֹן כְּתִבּוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּעָקֹר הַבְּדִיקָה מְשׁוּם חֲלָלוֹת, וְאַגְבַּ כּוֹי. וְעֵין עוֹד: [יד]
שְׂמֹנֶה. נִקְט הֵאֵי לִישְׁנָא לְפִי שְׂמִפְנֵי בְּדִיקַת הָאַרְבַּע צָרִיךְ לְבַדֵּק הָאַחֲרוֹת,
שְׂאֵין הָאַרְבַּע נְבִדְקוֹת אֶלָּא אִם כֹּן הוּא בּוֹדֵק שְׂלִמְעָלָה מִהּ. הַר"ן: [טו]
וְלִשׁוֹן רִש"י, בּוֹדְקִים שְׂלֵא הִיוּ מִמְזוֹרוֹת אוֹ אַחַת מִהַפְּסוּלוֹת לְקַהֵל: [טז]
לוֹיָהּ כּוֹי. דְּאִף עַל גַּב דְּאֵין בְּהוֹן חֲשָׁשׁ חֲלָלוֹת, שְׂאֲבִיָּהּ הוּא לוֹי וְיִשְׂרָאֵל אֲפִלוּ
כְּשִׂאֲמָה חֲלָלָה כְּשֵׁרָה לְכַהֲנָה כְּדַתְּנָן בְּמִשְׁנָה ו', מִכָּל מְקוֹם הוּאֵיל וְהַצָּרִיכוּ
לְכַהֵן לְבַדֵּק מְשׁוּם פְּסוּל חֲלָלוֹת בְּכַהֲנֵת דְּשִׂיכֵי בָּהּ, הַלְּכָף הַצָּרִיכוּהוּ לְבַדֵּק
הֵיכָא דְלֹא שִׂיךְ אֶלָּא פְּסוּל מִמְזוֹרוֹת, כְּגוֹן לוֹיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית. תּוֹסְפוֹת: [יז]
וְכֹן לִשׁוֹן רִש"י. וְאִף עַל גַּב דְּבַכְהוֹן אִירֵי, הַצָּרִיכוּ לְפָרֵשׁ כֹּן שְׂלֵא נְטֻעָה,
דְּבִין בְּרִישָׁא בִּין בְּסִיפָא הַנוּשָׂא הוּא כְּמוֹ הַנְּשֵׂאֵת: [יח] מוֹסִיפִין כּוֹי. לְפִי
שְׂהַתְעַרְבוּת בְּהֵם יוֹתֵר. הַרְמַב"ם: [יט] שְׂיַעֲיָדוּ שְׂנִיִּים שְׂנַתְעַרְבַּ בְּהֵם מִמְזֹר
אוֹ חֲלָל אוֹ שְׂיַשׁ בְּהוֹן עֲבָדוֹת. הַרְמַב"ם: [כ] וְלֹא קִשְׂיָא דְהָא הַשְׁוֵה הַכְּתוּב
אִשָּׁה כּוֹי לְכָל עֲנָשׁוֹן, דְּהָא אֲמַרִינּוּ בְּגִמְרָא דְכָל הֵיכָא דְהוּא מִזְהַר עָלֶיהָ
הִיא מִזְהַרְתַּ עָלָיו שְׂלֵא תִשְׂאֲנוּ, וְאִם כֹּן הָרִי הִיא שְׁוֵה לוֹ: [כא] וְכִיוֹן שְׂלֵא

הקפידה תורה עליהם ליוחסין, רבנו נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרכינהו
בדיקה, ואפלו מחמת ממזרות ושתיקות, אלא כי אתחזק אסורא ביה,
אבל לחששא ולמבדק לא אצרכינהו. רש"י:

פרק ד - משנה ה

[כב] המזבח. מיירי אפלו בעבודות הפטרות בזרים כגון שחיטה כו',
דלכתחלה לא עבדי כי אם מיחסים והינו דלא תני ספר תורה ותרומה
ונשיאת כפים, משום דמלתא דפשיטא ניהו דאינון אלא בכהנים. ושיר
נמי שטרות, דאיכא מאן דאמר דמעלין. תוספות. ועין תוספות יום טוב:
[כג] והוא הדין באביה שאין צריך לבדק עוד לא באמו ולא באם אם
אביה, וכן בכל אב: **[כד]** הדוכן כו'. דאמר מר ששם (בלשפת הנזית. רש"י) היו
יושבין סנהדרין גדולה מיחסי כהנה מיחסי לוייה. גמרא: **[כה]** תימה, דהא
אין כשרים לדיני נפשות אלא המשאין לכהנה, וכל סנהדרין היו דנין דיני
נפשות, וכל עיר שיש בה מאה ועשרים ראויה לסנהדרין. אלא עקרא
דמלתא דסנהדרין בכל מקום. ותנאי דבירושלים, אמרוהו בגמרא
אשורתי הרבים, משום דלדיני ממונות הכל כשרים ואפלו ממזר. ועין
תוספות יום טוב: **[כו]** משוטרי. הינו דפרש הר"ב שהיו דנין דיני ממונות.
וכן פרש רש"י: **[כז]** לשון רש"י, בערכי, שהיה כתוב בסדרי הדינין שהיו
רגילין ליחס את הראויים לדון שהיו מיחסים, וכותבין על הסדר פלוני
ופלוני מיחסים הו, שאין רגילים בני המקום למנות דין שאינו מיחס:
[כח] מלך. דאמר קרא והתיחשם בצבא במלחמה [דברי הימים א ז]: **[כט]** הינו
לומר דכמו שמצינו דבעינו זכותו כדאיתא במשנה ה' פרק ט' דסוטה, הכי
נמי הצריך דוד המלך עליו השלום שיהיה להם זכות אבותם:

פרק ד - משנה ו

[ל] לעולם. מהו דתימא מידי דהוה אמצרי ואדומי, מה להלן לאחר
שלשה דורות כו', קא משמע לן. גמרא: **[לא]** כשרה כו'. בגמרא יליף ליה
מקרא. ועין תוספות יום טוב:

פרק ד - משנה ז

[לב] רבי יוסי אומר. הרי שלש מחלוקות בדבר. לרבי יהודה דלעיל בת גר זכר פסולה ואפלו נשא ישראלית. לרבי אליעזר בן יעקב איכא צד אחד ישראל מכשיר, ומיהו גר וגירות בתו פסולה. ולרבי יוסי אפלו גר שנשא גירות בתו כשרה, ומיהו הורתה ולדתה בקדשה בעיניו. ובגמרא וכלן מקרא אחד דרשו כו'. ועין תוספות יום טוב:

פרק ד - משנה ח

[לג] ותמהני, למה הצרד לכד, דכיון דבחזקת פשרות הוא אין ערעור פחות משנים. הר"ן. ולי נראה דמשום עבר שאין לו חזקה דכשרות הצרד לזה: **[לד]** אף על פי שלהכשיר נאמנת כדלעיל במשנה ב' לאבא שאול, שאני דלהכשיר דבר תורה אין אנו צריכין לה, דהא מדינא לא הוי אלא ספק ממזר, וספק ממזר מן התורה מתר לבא בקהל כמו שאיתא במשנה ב' אלא דרבנן גזרו עליהם, והאמינוה בשל דבריהם. אבל לפסל, כיון דמדאורייתא מתר לבא בקהל ואסור בממזרת ודאית, ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותו בממזרת ודאית, היו מקלים בשל תורה, ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב. ואפלו לאב נחלקו חכמים. הרב המגיד משנה: **[לה]** והואיל ואינו נאמן לפסל לבני הבן. אף אבנו אינו נאמן, שאם נאמינהו על הבן, ממילא יהיו נפסלין בני הבן. תוספות והר"ן:

פרק ד - משנה ט

[לו] שניהם כו'. אם באת לנשא לאחר. רש"י:

פרק ד - משנה י

[לז] והתוספות הקשו פשיטא כיון דנבדקת כבר שוב אין צריך ראיה. ועוד דאינו מביא ראיה דסיפא מיתר כו'. ולי נראה דיש לומר דאין הכי נמי דכלה מתניתין לא איצטריך אלא משום ראיה דעל הבנים, דברי שא אין צריך כיון דכרוכים, ובסיפא כיון דמתה צריך, ואגב נסיב נמי בין ברישא בין בסיפא דאין צריך ראיה על האשה. ועין תוספות יום טוב: **[לח]** נדבקים אצלה. רש"י: **[לט]** על הבנים. צריך לומר דמתניתין אפלו לרבי יהודה דמשנה ח' שסובר דדין תורה האב נאמן לפסלו וכל שכן להכשירו וכמו שכתוב לעיל, אפלו הכי משום מעלה דיוחסין אמרו חכמים שלא להאמינו. וכל זה הוא רק נגד משפחות הבדוקות שרוצים שתהיה משפחתן בדוקה, אבל בלאו הכי אין צריך להביא ראיה, דכל אדם בחזקת פשוט עד שיפסל (על ידי ערעור). הפגיד:

פרק ד - משנה יא

[מ] הבנים. הקטנים. הכרוכים. אחריה. גמרא:

פרק ד - משנה יב

[מא] לא יתיחד. רמז ליחוד מן התורה מנין, שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמה [דברים יג], וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית, אלא לומר לה, בן מתיחד עם אמו (ולחכי נקט בן אמה, שהבו מצוי אצל האם), ואסור להתיחד עם כל עריות שבתורה. גמרא. ולפי שלא אמרו אלא רמז, כתב הרמב"ם, ואסור יחוד העריות מפי הקבלה. וכתב עוד, דוד וביית דינו גזרו על יחוד הפנויה, שמאי והלל גזרו על יחוד כותית. עד כאן. ומיהו כל זה ביותר משלש שנים ויום אחד. ירושלמי. וכן פסק הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: **[מב]** ורש"י והרמב"ם כתבו נמי בת חמותה: **[מג]** כלומר, מה היא ביאה, שידע לספר דברים בשוק. ואינה מוסרת כו' מתוך קטנה עדין לא לבשה יצר, הלכך אין כאן משום דעתה קלה, שלא תהא נוחה להתפתות. רש"י: **[מד]** שניהם בכלל. הרמב"ם: **[מה]** שאשתו. הקשו בתוספות דברי שפרק ב' דעבודה זרה משמע שאשה אחת מתיחדת עם איש שאשתו עמו, והכא משמע דדוקא שתי נשים, ומכל שכן לרבנו, אם בן מתניתין דהתם דלא

כִּמְאֵן כּוֹי. לְכֹד כְּתָבוּ דְהַכִּי גְרָסִינּוּ, רַבֵּי שְׁמַעוֹן אָמַר אֵף אִישׁ אֶחָד מִתֵּיחַד
עִם שְׁתֵּי נָשִׁים. וּבְזִמְן שְׂאֵשְׁתּוֹ עִמּוֹ יֵשֶׁן עִמָּהֶן בְּפוּנְדָקִי, מִפְּנֵי שְׂאֵשְׁתּוֹ
מִשְׁמַרְתּוֹ. וְאַתָּאן אֶפְלוּ לְרַבָּנּוּ. וְכֹן גְרָסַת הַרִי"ף:

פרק ד - משנה יג

[מו] בִּידוּעַ שְׂיִישׁ בָּהּ טַעַם בִּיאָה. רִשְׁיִי. כְּלוּמַר, וַיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׁמוּסָרַת עֲצָמָה
לְבִיאָה. וְאִין זֶה כְּטַעַם בִּיאָה דְלַעֲלִיל, דְּהִתָּם אֵינָה מוּסָרַת. וּמִשּׁוּם הֵכִי
לַעֲלִיל אֲמַרִינּוּ שְׂיִוְדַעַת, וְהִכָּא שְׂיִישׁ בָּהּ: **[מז]** רֹק. תַּרְגּוּם שֶׁל וּבַחוּרִים כְּשׁוֹל
יִכְשְׁלוּ [יִשְׁעָיָה מ] הוּא רֹקִים. תּוֹסְפוֹת וְהַרְמַבֵּ"ם: **[מח]** דָּאֵלוּ תִינּוּקוֹת עֲצָמָן
לֹא נַחֲשָׁדוּ עַל הַזְכוּר. גְּמָרָא: **[מט]** אִשָּׁה. מִפְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם שְׁבָאִים לְהַבִּיא
אֶת בְּנֵיהֶם. גְּמָרָא: **[נ]** אֲצֵלוּ בְּבֵית הַסֵּפֶר. וְטַעְמָא דְתַנָּא קַמָּא, דָּאֵף עַל פִּי
שְׂהִיא בְּבֵיתָהּ מִקְרִי פֶת בְּסֵלוּ. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ד - משנה יד

[נא] וְעַל הַבְּהֵמָה. רִשְׁיִי וְר"ן: **[נב]** כְּלוּמַר דְּהוּא אֲמִינָא דְלִשְׂרֵי לְהַתִּיחַד
עִם שְׁתֵּי נָשִׁים מִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו. וְכָתַב הַרְמַבֵּ"ם וְכִיצַד יַעֲשֶׂה, יִתְעַסֵּק עִמָּהֶן
וְאֵשְׁתּוֹ עִמּוֹ, אוֹ יִפְנֶה לְמַלְאכָה אַחֲרַת: **[נג]** נִקְיָה כּוֹי. בְּגְמָרָא, מַחְטָא
דְּתַלְמִיּוֹתָא, כְּלוּמַר תּוֹפֵר בְּגָדִים קְרוּעִים. וְהֵינּוּ תַלְמִיּוֹתָא שְׁהַתְּפִירוֹת
עֲשׂוּיֹת שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת כְּתֻלָּמִים שֶׁל מַחְרָשָׁה. רִשְׁיִי. וְהַעֲרוּד מְסִים נִקְיָה
מִגְזֵל וְקֻלָּה דָּאִין בָּהּ חֲסָרוֹן כִּיס: **[נד]** לְמִי כּוֹי. לְשׁוֹן רִשְׁיִי, וְאֵל יֹאמֶר בְּלָבוֹ
אֲמָנוֹת זֹו אֵינָה מְעַשְׂרַת, אֲלָא יִבְקֹשׁ רַחֲמִים לְמִי שְׁהַעֲשֶׂר שְׁלוֹ: **[נה]** שְׁלו.
שְׁנַאֲמַר לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב נֶאֱוָם ה' צְבָאוֹת [חגי ב]. גְּמָרָא: **[נו]** לְפִי זְכוּתוֹ.
וְקִשְׂיָא לִי דָּאֵם הַכֹּל לְפִי זְכוּתוֹ, אִם כֹּן תִּפְלָה מֵאִי מַהֲנִיָּא לִיה. שְׂאֵם זְכוּתוֹ
כְּדָאִי אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָרוֹ, וְאִם זְכוּתוֹ אֵינּוּ כְּדָאִי הָא אֲמַרִן
הַכֹּל לְפִי זְכוּתוֹ. וּמִסִּיק שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה זְכוּתוֹ יִגְרַם לְשָׁנוֹת מְזֻלוֹ כְּמוֹ עַל
יְדֵי זְכוּת גְּדוֹל. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[נז]** רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר כּוֹי.
כְּלוּמַר רַבִּי מֵאִיר הִבִּיא רְאָיָה מִן הַשְּׂכָר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִבִּיא
רְאָיָה מִן הַעֲנֵשׂ: **[נח]** שְׁהִרְעוֹתִי כּוֹי. שְׁנַאֲמַר עֲוֹנוֹתֵיכֶם הֵטוּ [יִרְמִיָּה ה].
גְּמָרָא: **[נט]** סִפֵּר. בְּגְמָרָא וּבִירוּשָׁלַיִם גְּרַס קֶדֶר. וּפְרַשׁ רִשְׁיִי בְּעַלֵּי קַרְנוֹת:
רִשְׁעִים. מִפְּנֵי לְסֻטִּיּוֹת: **[נז]** פְּשָׁרִים. שְׁפוּרְשֵׁין לְמַדְבָּרוֹת לְמִקּוֹם גְּדוּדֵי חֵייוֹת
וְלְסֻטִּים וִירָאִים לְנַפְשָׁם וּמִשְׁבָּרִים לְבֶן לְמִקּוֹם: **[נח]** חֲסִידִים. שְׁפוּרְשֵׁים
לְמִקּוֹם הַסִּפְנָה וְתִמִּיד הֵם בְּרַעְדָּה יוֹתֵר מִן הַגְּמָלִים: **[ס]** אֵינָה כֹּן. שְׂאֵף

הבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסק בה הוא אוכל ממתן שכרה.
דכתיב עוד ינובון בשיבה. רש"י. וממילא דהוא הדין יסורין, דכל שאינו
יכול לעסק בה, מה לי זקנה ומה לי יסורין: [סא] אחרית. והוא מענין
אחריות, שפרשו מיטב. וכן מסים דשנים ורעננים יהיו: [סב] בשיבה.
לשון רש"י, יצמחו צמח ויתחד שכן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו: